

Карнюк О.А.

*асистент кафедри економіки і менеджменту, аспірант
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

ПРОБЛЕМИ ОЦІНКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ

В статті розкривається поняття "конкурентоспроможність освітніх послуг", запропоновано новий підхід до її оцінки та основні показники, які її характеризують.

Ключові слова: освітня послуга, конкурентоспроможність, якість освітніх послуг, інтегральні індикатори оцінки конкурентоспроможності, показники корисності освітніх послуг, ефективність пропозиції освітніх послуг.

Постановка проблеми. Найголовнішою функцією освіти як складової соціальної сфери є забезпечення потреби населення в освітніх послугах, а підприємств – у кваліфікованих працівниках. Протягом останнього часу спостерігається стійке зростання попиту населення на освітні послуги. За темпами збільшення чисельності студентів вищих навчальних закладів Україна посідає одне з провідних місць у Європі. Проте освіта, зокрема вища, ще не стала загальнодоступною, а обмежені обсяги її фінансування не забезпечують інноваційного підходу до підготовки висококваліфікованих кадрів. Основною проблемою на ринку освітніх послуг залишається оцінка якості та конкурентоспроможності освітніх послуг, для якої ще не сформовано єдиний підхід у розрахунку показників [5, с.121].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У вітчизняній економічній науці дослідженням проблем формування конкурентного середовища в освітній сфері займалися Н. Карпенко, Л. Дробиці та А. Педченко, маркетингу освітніх послуг присвячені наукові праці Н.І. Верхоглядової, А.Г. Кармаєва, Н.В. Карпенко, О.А. Кратта, Н.О. Криковцевої, Н.П. Литвинової, Т.Є. Оболенської, Л.О. Омелянович, А.П. Панкрухіна, М.І. Потєєва, І.Л. Решетнікової, Т.Б. Решетілової, О.В. Сагінової, О.О. Шубіна. З точки зору методологічного визначення товарної конкуренції освітніх послуг як багатофункціонального і складного товару певний інтерес представляють дослідження російського вченого Ю.Короткого.

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є визначення основних підходів в оцінці рівня конкурентоспроможності освітніх послуг, з'ясування основних показників, які її характеризують та обґрунтування напрямів вдосконалення досліджень в данному науковому напрямі.

Викладення основного матеріалу дослідження. Конкурентоспроможність освітніх послуг є порівняльною характеристикою її споживчих та вартісних параметрів у порівнянні з послугами освітніх закладів-конкурентів (рис 1).

Рис. 1 Оцінка рівня конкурентоспроможності освітньої діяльності навчальних закладів

В сучасних умовах актуальність проблеми аналізу та оцінки конкурентоспроможності освітніх послуг не викликає сумніву. Це обумовлено рядом обставин:

- кількісна оцінка спрощує аналіз відповідності освітніх послуг потребам ринку та співставлення освітніх продуктів-аналогів, які пропонуються різними освітніми закладами;
- на основі даної оцінки можна спрогнозувати обсяг реалізації освітніх послуг та частку на ринку вже на етапі проектування освітніх послуг;
- необхідно управляти конкурентоспроможністю на різних стадіях життєвого циклу освітніх послуг, а також враховувати вплив основних конкурентоутворюючих факторів, що суттєво підвищує ефективність процесів управління;
- результати оцінки конкурентоспроможності надзвичайно важливі при вирішенні питань ціноутворення на ринку освітніх послуг.

Існуючі в даний час способи оцінки конкурентоспроможності освітніх послуг носять більшою мірою якісний характер; відсутня чітка науково обгрунтована система інтегральних індикаторів конкурентоспроможності окремих освітніх послуг, що знижує результативність реалізації стратегії впровадження нових видів освітніх послуг та освоєння нових ринків. Можна говорити лише про окремі спроби рейтингової оцінки навчальних закладів в Україні.

Заслуговує уваги концепція, відповідно якій рейтинг ВНЗ, його роль на ринку освітніх послуг визначається іміджем. Проте, для оцінки потенціалу освітнього закладу було б більш коректно використовувати інші базові категорії, такі, наприклад, як ефективність. Для цього необхідно встановити основні групи показників конкурентоспроможності освітніх послуг та визначити склад показників кожної групи.

Слід погодитись із пропозицією про поділ всіх показників, які характеризують конкурентоспроможність товару, на три групи:

- показники корисності (якість, ефективність використання і т.д.);
- витрати споживачів (ціна споживання, зручність системи оплати);
- показники, які характеризують ефективність пропозиції.

Групу *показників корисності освітніх послуг* доцільно розбити ще на дві підгрупи. Показники першої, так звані – нормативні, відображають принципову можливість реалізації послуг на конкретному ринку. Збут освітніх послуг вважається можливим, якщо всі її основні параметри задовольняють діючим нормам та вимогам. Якщо хоча б один з параметрів не задовольнить ці вимоги, освітню послугу слід вважати неконкурентоспроможною. Так, для освітніх послуг в області вищого професійного навчання до нормативних параметрів слід віднести наявність ліцензії на освітню діяльність по даному напрямку (спеціальності), відповідність навчального плану діючому державному стандарту.

Друга підгрупа характеризує якість наданої освітньої послуги, можливість навчання без відриву від виробництва, вибір спеціальності, строк навчання та доступність освітньої послуги.

Для вищого професійного навчання пропонуються наступні критерії якості освітніх послуг:

- питома вага викладачів з вченими ступенями та званнями (у % до загальної кількості викладачів);
- питома вага штатних викладачів даного навчального закладу (у % до загальної кількості викладачів);
- забезпеченість навчально-лабораторними площами (кв. м на одного студента);
- забезпеченість навчально-методичною літературою (друкованих аркушів на одного студента);

- комп'ютерна забезпеченість навчального процесу (годин машинного часу на одного студента);
- ступінь індивідуалізації навчання (кількість ставок);
- наявність спецкурсів та додаткових освітньо-професійних програм (в академічних годинах).

При визначенні міри доступності даної освітньої послуги враховується різноманітність форм навчання у навчальному закладі, наявність філіалів та представництв, ступінь розвитку дистанційного навчання.

До другої групи показників конкурентоспроможності освітньої послуги відноситься ціна реалізації освітньої послуги та зручність системи оплати.

Окремо слід відмітити *групу нетоварних факторів*, які визначають рівень конкурентоспроможності освітніх послуг, та до яких слід віднести наступні показники: довіра до навчального закладу (імідж), рівень рекламної діяльності та стимулювання збуту. Застосовуючи експертний метод оцінки, дана група факторів оцінки конкурентоспроможності освітніх послуг була визначена ключовою. Проте, застосування даного методу передбачає певну долю суб'єктивності, що і знижує рівень довіри до зазначених показників оцінки.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Наявність в Україні довгострокового конкурентного освітнього потенціалу є так само необхідна, як і природних ресурсів чи науково-інтелектуального потенціалу. Тому принципово важливо визначити прагматичні цільові настанови навчання на кінцевий результат – професійні кадри, адаптовані до умов ринку праці, що відповідають вимогам ХХІ століття – століття інформатики та економіки знань. Подальший розвиток освіти в контексті підвищення її конкурентоспроможності слід направляти на досягнення основних цілей, а саме:

- забезпечення якості послуг;
- впровадження інформаційних технологій;
- сприяння формуванню інформаційного суспільства та економіки знань;
- досягнення високої ефективності виробництва та ін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Беляков С.А. Лекции по экономике образования – М.: ГУ – ВШЭ. -2002. – 338с.
2. Боголіб Т.М. Фінансове забезпечення розвитку вищої освіти і науки в трансформаційний період: [монографія] / Боголіб Т.М. – К.: Т-во „Освіта України” КОО. - 2005 – 324 с.

3. Бузько І. Розвиток ринку освітніх послуг в Україні в умовах глобалізації // Економіст. – №8. – 2007. – С. 28-33.

4. Герасимова С. Послуга як об'єкт маркетингової діяльності підприємства // Банківська справа. – 2005. – №4. – С. 53-59.

5. Куценко В.І. Вища і післядипломна освіта в ринкових умовах: [монографія] / Куценко В.І.; за наук. ред. д.е.н., проф., чл. - кор. НАН України Б.М. Данилишина / РВПС України НАН України. – К.: РВПС України НАН України. - 2009. – 224 с.

6. Панкрухин А.П. Маркетинг образовательных услуг в высшем и дополнительном образовании: [учебное пособие] / Панкрухин В.П. / М.: – Интерпракс. - 1995. – 240 с.

KARPYUK O.A. ESTIMATION PROBLEMS OF COMPETITIVENESS OF EDUCATIONAL SERVICES.

In article the concept competitiveness of educational service reveals, it is offered new approach of its estimation and the basic indicators which characterize it.

Keywords: educational service, competitiveness, quality of educational services, integrated indicators of competitiveness, indicators of utility of educational services, efficiency of the offer of educational services.

КАРПЮК О.А. ПРОБЛЕМЫ ОЦЕНКИ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УСЛУГ.

В статье раскрывается понятие "конкурентоспособность образовательных услуг", предложен новый подход к ее оценке и основные показатели, которые ее характеризуют.

Ключевые слова: образовательная услуга, конкурентоспособность, качество образовательных услуг, интегральные индикаторы оценки конкурентоспособности, показатели полезности образовательных услуг, эффективность предложения образовательных услуг.